

УДК 616.31: 378.147

ЛЕКЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**М. Д. Король****LECTURE AND ITS ROLE IN THE EDUCATIONAL PROCESS****M. Korol**

Однією з основних форм організації систематичних навчальних занять у вищих навчальних закладах, де студенти засвоюють необхідну інформацію з того чи іншого розділу певної наукової дисципліни, що входить до навчального плану, є навчальна лекція [1, 2, 3, 4, 5].

Завдання навчальної лекції:

- логічно побудований і послідовний виклад певного питання;
- ознайомлення з основними теоретичними положеннями науки, формування провідних напрямів розвитку науки, встановлення зв'язків з іншими галузями науки;
- установлення змісту навчального предмета, зв'язок лекції з іншими навчальними заняттями і самостійною роботою;
- розвивання потреби звернення до літератури та поглибленого вивчення предмета; необхідність появи власної інформації;
- зв'язок теорії з практикою, аналіз перспектив науки в поєднанні з практикою;
- організація творчого мислення студента, виявлення його ставлення до даної спеціальності.

Переваги навчальної лекції:

- послідовність викладу навчального матеріалу – зв'язок теорії з практикою, лекції з практичними і лабораторними заняттями;
- «необмеженість» аудиторії;
- організаційна і виховна роль лекції;

- можливість викласти більшу за обсягом і узагальнену інформацію в порівняно короткі строки (оглядові, проблемні та комплексні лекції);
- виклад найновіших досягнень науки і практики;
- особистий контакт викладача зі студентами, виклад особистої точки зору з приводу наукових фактів;
- можливість ведення конспекту з наступним повторенням змісту лекції;
- можливість використання демонстраційного й ілюстративного матеріалів.

Недоліки навчальної лекції:

- пасивна форма передачі інформації та засвоєння знань, неможливість управління пізнавальною діяльністю студентів;
- панівна перевага фактора повідомлення над фактором засвоєння, низька ефективність засвоєння навчального матеріалу (10-25 %);
- нераціональне використання праці викладача, необхідність великих затрат часу і праці на підготовку лекції;
- відсутність «зворотного» зв'язку реакції студентів, неможливість контролю за ступенем засвоєння навчального матеріалу;
- нераціональне використання навчального часу, дублювання підручників;
- орієнтація на «середнього» студента;

- швидка стомлюваність слухачів;
- необхідність ораторського хисту і педагогічного досвіду.

Зовнішні фактори, які позитивно впливають на лекцію:

- нормальне освітлення, що не стомлює зір і нервову систему;
- відсутність сторонніх шумів;
- чисте і свіже повітря в аудиторії;
- зручне робоче місце;
- відповідна акустика;
- підсилювачі голосових даних ректора;
- естетичне і художнє оформлення аудиторії.

Вимоги до лектора:

- відмінне знання предмета і переконаність у необхідності його вивчення;
- щире бажання бути добрим лектором;
- уміння логічно викладати свої думки;
- необхідність приділяти увагу зразкам лекції;
- наполеглива праця при підготовці кожної лекції;
- практика і тренування, тренування і практика.

При підготовці до лекції необхідно:

- чітко визначити мету і завдання лекції, дати її назву в строгій відповідності до навчального плану і програми предмета чи курсу;
- визначити, що нове й оригінальне треба внести у виклад лекції;
- скласти план лекції, а потім конспект із переліком літератури і необхідних цифрових даних;
- підготувати необхідні ілюстративні матеріали;
- переглянути рекомендовану літературу.

Вимоги до лекції:

а) за змістом:

- глибокий науковий зміст, актуальність теми, непохитна логіка і беззаперечна наукова достовірність;
- зрозумілість теми, мети і завдань лекції, принципів підхід до її побудови та відбору навчального матеріалу;
- постійне і систематичне оновлення навчального матеріалу, доповнення його

найновішими досягненнями науки і практики;

б) за викладом:

- простота, ясність і послідовність викладу, точність і конкретність формулювань, розповідь, а не читання з конспекту;
- ораторська майстерність (темп, інтонація, чіткість викладу та ін.);
- необхідність заволодіти увагою і зацікавленістю слухачів та утримувати їх до кінця лекції;
- доступність викладу з урахуванням складу аудиторії;
- використання допоміжних засобів та ілюстративного матеріалу (всі види ілюстрацій, кіно, телебачення, відеофільм, магнітофон, дослід, хворий та ін.);
- побудова лекції з урахуванням фактора стомлюваності слухачів;

в) за ефективністю:

- необхідність глибокого розуміння і максимального засвоєння матеріалу слухачами;
- виклад матеріалу з розрахунком на «середнього» студента, створення проблемних ситуацій та ін.;
- використання всіх видів зворотного зв'язку, включаючи пантомімічний, із метою корекції тематики і змісту;
- попередня інформація про тематику, план лекції та основну літературу до теми;
- відповідність елементів лекційного процесу умовам її читання (аудиторія, внутрішній комфорт та ін.);
- побудова лекції з урахуванням фактора стомлюваності;
- створення умов для конспектування лекції, забезпечення слухачів найважливішими таблицями і схемами.

Лекційні форми занять:

1. лекція – бесіда:

а) запитання до аудиторії;

б) запрошення до колективного вирішення (швидка «мозкова атака»);

в) «короткі» дискусії;

2. лекція із застосуванням зворотного зв'язку;

3. проблемна лекція;

4. комплексна лекція.

Рівні проблемної лекції:

I рівень – проблемний виклад змісту, що супроводжується відтворювальною діяльністю студентів;

II рівень – проблемний виклад змісту з наступною самостійною роботою студентів за зразком, що дає викладач;

III рівень – комбінована лекція, яка включає проблемний виклад матеріалу і реконструктивну діяльність слухачів;

IV – комбінована лекція, другою частиною якої є частково пошукова діяльність студентів;

V – проблемне навчання, тобто створення проблемної ситуації викладачем і пошукова діяльність слухачів, спрямована на вирішення цієї ситуації.

Провідні шляхи подальшого підвищення якості й ефективності лекції такі:

- удосконалення тематики і змісту лекції;
- удосконалення педагогічної майстерності викладача;

- підсилення можливостей лектора (методичне оснащення лекції);
- посилення технічного оснащення лекції;
- використання ефективніших прийомів читання лекції (оглядова, проблемна, комплексна та ін.).

Для підвищення педагогічної майстерності лектора слід застосовувати:

- попереднє прослуховування лекції в запису на магнітофоні або відеоманітофоні;
- систематичне обговорення змісту лекцій на методичних засіданнях кафебри;
- регулярне взаємовідвідування лекцій;
- виступи викладачів із відкритими і показовими лекціями;
- обговорення на засіданнях рад або суміжних кафедр науково-теоретичних питань широкого значення, які стосуються інтересів різних кафедр та сприяють глибокому вивченню матеріалу лекційних курсів викладачами.

Список літератури

1. Болонський процес: нормативно-правові документи / [Тимошенко З. І., Оніщенко І. Г., Грехов А. М. та ін.]. – К. : Вид-во Європейського університету, 2004. – 102 с.
2. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна – Болонья – Саламанка – Прага – Берлін) / Упоряд. : Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкрук В. Д., Грубінко В. В., Бабин І. І. – Київ – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. Гнатюка, 2003. – 52 с.
3. Івашньова С. В. Використання комп'ютерного тестування в навчальному процесі / С. В. Івашньова, О. І. Мірошніченко // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія Психолого-педагогічні науки. – 2007. – № 5. – С. 60–63.
4. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі : [навч. посібник для студентів вузів] / Володимир Михайлович Нагаєв. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
5. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали, травень-грудень 2004 р.); за ред. Кременя В. Г. /упоряд. : Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубінко В. В., Бабин І. І. – Ч. 2. – Київ-Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2004. – 202 с.

Резюме

ЛЕКЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

М. Д. Король

Автор статті розглядає роль лекції в навчальному процесі незалежно від професійної підготовки майбутніх спеціалістів.

У статті викладено: завдання навчальної лекції, переваги, недоліки, зовнішні фактори, які позитивно впливають на лекцію, вимоги до лектора і до самої лекції. Також розглянуті лекційні форми занять та рівні проблемної лекції. Автор пропонує шляхи подальшого підвищення якості й ефективності лекції.

Ключові слова: лекція, навчальний процес, вимоги до лекції, переваги лекції, недоліки лекції.

Резюме

ЛЕКЦИЯ И ЕЕ РОЛЬ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

М. Д. Король

Автор статьи рассматривает роль лекции в учебном процессе независимо от профессиональной подготовки будущих специалистов.

В статье изложено: задания учебной лекции, преимущества, недостатки, внешние факторы, положительно влияющие на лекцию, требования к лектору и к самой лекции. Также рассмотрены лекционные формы занятий и уровни проблемной лекции. Автор предлагает пути дальнейшего повышения качества и эффективности лекции.

Ключевые слова: лекция, учебный процесс, требования к лекции, преимущества лекции, недостатки лекции.

Abstract

LECTURE AND ITS ROLE IN THE EDUCATIONAL PROCESS

M. Korol

The author discusses the role of a lecture in the educational process regardless of the professional training of future specialists.

The article described: the task of educational lecture, its strengths and weaknesses, external factors that identify a positive impact on the lecture, the requirements for the lecturer and the lecture itself. Also the lecture forms of study and levels of problem lecture are discussed. The author outlined the ways of further improving the quality and efficiency of lecture.

Keywords: lecture, educational process, requirements for the lecture, lecture advantages, lecture disadvantages.